

სალიბერატორს და სამკისნიერს ნახაბაიანი ზაზუაი. ზამოღის ჟოქალ კიჩადღეს.

შინაარსი: ძველი მცრობა ახალ ქერქში მაზაკალისა.—ცნობრების სერაფების ღვწი, სლოვანისა.—ამიბილიკა ან. წ—სა.—მთვარის ხაღები (ლიგენდა) ცანგლისა.—ქერცოდ ჰაუნსუეგის სათი.—იჯალის ცეცხლქმუნაეი მთეს.სამოსე—ქა.—ძველი ღმერთი (ფრანგულიდან) მღ. გვარამაძისა.—განცნადებები.—

ძველი მტრობა ახალ ქერქში.

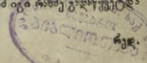
წოგორც ეტყობა, „ვერია“ ჯერაც ვერ შე-
რიგებია იმ გადაწყვეტილებას, რომლის მე-
ღბებით წელს მტკიცე ბურჯი ჩადგა ქარ-
თლ-კახეთის სათავად-აზნაურთა შკოლას.

სათავად-აზნაურთა შკოლის კომიტეტმა, ამ მხნე
და დაუღალავმა მებრძოლმა შკოლის კეთილდღე-
რებისათვის, ჩვენ ყურნალ-ვაზეთებს ერთი კვირე
კიდევ დაუთმო, სანამ შკოლის საზოგადოების სა-
განგებოა კრება დადგენდა რაიმე განაჩენს, იმ განი-
ერი მოსაზრებით, რომ ჩვენ ყურნალ-ვაზეთებს თა-
ვისი აზრი გამოეთქვათ მის ვრცელ დასტამბულ
მოხსენებაზე შკოლის ტიპის შესახებ. მაგრამ „ივე-
რიის“ რედაქცია გაუმუნდა, ვითარცა ეგვიპტის
სფიქსი, ალბათ იმ იმედებით, რომ ჩვენი აზრი უკვე
ცნობილი აქვს საზოგადოებას შკოლის გადაკეთე-
ბის შესახებ და, აბა, ვინ გაბედავს ჩვენი აზრის უარ-
ყოფას. ეტყობა, მის გამო იმან კინტიც არ დაძრა.

მართლაც უნდა მოვავლოთ მკითხველებს,
რომ „ივერიამ“ ამოარი წლის წინათ დიდი წინააღ-

მდეგობა გაუწია ახლანდელ სათავად-აზნაურთა შკო-
ლის ტიპსა და დაუსვენებლათ ქადაგებდა: იგი უნდა
გადაკეთდეს სამეურნეო შკოლათ. მაშინ „ივერია“
და მისი პარტია ძლიერ შემოსილი იყო და კიდევ
გადაწყვეტა საზოგადოებას, დანიშნულ იყო კამისია
შკოლის ახალი ტიპის შესამუშავებლათ. ამ კამისიაში
თითქმის ყველანი „ივერიის“ მომხრენი ამოიჩნენ
და ყველას ევანა, რომ ჩვენი შკოლის დღევანდელი
ტიპის დღევნი დათელილი იყო. მაშინ ყურნალი
„იველი“ დიდთ გამოესარჩლა ამ საქმეს „ივერიის“
აზრის წინააღმდეგ. მასში დასტამბულმა საფუძელი-
ანათ *) შემუშავებულმა სტატებმა შკოლის ახლან-
დელი ტიპის შესახებ თუმცა დიდა შთაბეჭდილება
მოახდინეს საზოგადოებაზე, მაგრამ, როგორც მო-
გესხენებთ, ძალა აღმართს ხნავსო. მაშინ მატერია-

*) „საფუძვლიანათ“—გამოიბოთ იმისთვის—რომ
ჩვენმა პატრიარქმა მოაკრწე კოსტანტინე ქრისტე-
ფორის მემამულეებმა წერილით მიმართა მამინ სა-
ზოგადოებას, რომ „იველი“ დასტამბული წერილები
შკოლის შესახებ წაკითხოს, სანამ იგი რაიმე გადაწყვეტდა
შკოლის თაობაზე.

ლორი ძალა „იგუაის“ ხელში იყო და ყველა ისე ფიქრობდა, რომ ახლანდელი სათავად-აზნაურო შკოლის ტიპი უნდა გაუქმებულიყო. გვიდა დრო, ენებათა-უღვლის ქარიშხალი დაოკდა. შკოლის კამისა შეუდგა საქმეს და რაც მტკს მუშაობდა, იმდენათ უფრო ჩნდებოდა კამისის მოუშვადელობა და ცლომბრივი მიმართულება. შკოლის გამეჭკამიტებს თავის მხრით არ ეძინა. იგი გატაცებული იყო მხოლოდ უმაღლესი პატრიოტული გრძნობით. მან დაჰგმო ამ საერო საქმეში პარტიული შეხედულება და თვით გააკვლია სწორი და ნამდვილი, ახლანდელი მოთხოვნების შესაფერი, საშვილიშვილო საქმე. მართალია, შკოლის გამეჭკამიტტშიაც იყვენ ისეთი წიერები, რომელნიც გულით „იგუაის“ აზრის მომხრენი იყვენ, მაგრამ მავიერთ იქ იყო ისეთი საფუძვლიანი მსჯელობისა და ხასიათ-მტკიცე მოღვაწე, რომ მის მხენობას, დალაგებით მსჯელობას და ღრმა პატრიოტულ მიმართულებას შეაკვდა ყოველი პარტიული ბორგენა. ეს კაცი იყო რაფეელ ნიკოლოზის ძე ყაზბეგი, რომელსაც საქართველოს ერი ღრმად უნდა უმაღლოდეს ამ ფიადი დიდ მნიშვნელოვანის საქმის გატანისათვის.

როგორც ეტყობა, „კვალის“ ფიცხი კამათიც ამ ორი წლის წინათ არ დაჩენილა ხმად მღალადებელისა უდაბნოს შინა“. დრომ და გარემოებამ მოაწიფა ჩვენს საზოგადოებაში ის აზრი, რომ სათავად-აზნაურო შკოლის ტიპს არ უნდა შეეცხოთა, არამედ იგი უნდა დავიმართროთ და გადაავაკიროთ მთელ ღრმანობითა.

საგანგებო კრების ორატორებმა ძალიან ნათლათ გამოარკვიეს ეს აზრი. იმათმა ძლიერმა სიტყვამ ისე იმოკმედა საზოგადოებაზე, რომ როცა დაადგინეს ხმის უმეტესობით საქმის გადაწყვეტა, ერთიც არ გამოდგარა იმ აზრის წინააღმდეგი, რომ სათავად-აზნაურო შკოლის ტიპი დარჩეს შეუცვლელლათ და იგი დამთავრდეს მთელ ღრმანობითა.

ამ კრებაზე დაესწრენ „იგუაის“ მეთაურნი და მისი აზრის მომხრენიც, მაგრამ იმათ ერთი ხმაც არ ამოუღიათ, ისე მიეხრენ ზემოხსენებულს აზრს. ასეთმა ერთგულობით მოქმედებამ დიდი სიხარული გამოიწვია საზოგადოებაში. ყველას უფრო ის უხაროდა, რომ „იგუაის“ მეთაურნიც ბოლოს მიეხრენ კამიტტის გადაწყვეტილებას. ერთი სიტყვით სრულათ გამარჯვა იმ აზრმა, რომელიც წინადლით (კვალის) ზნ მშ-ში იყო გამოთქმული და რომელიც თითქოს საზოგადოების გულიდან იყო ამოღებული.

ამას შემდეგ იმედი იყო, რომ „იგუა“ გაორკვედა, ერთგულათ შეუდგებოდა იმ ნიეთიერ სა-

შუალტბის გამოძებნას, რომელსაც უნდა დაეგვირგინებინა დიდა დეაწლი შკოლის გამეჭკამიტტისა. და რა ეთილეთ? ბოლოს დეკემბრის 30-ს წარსულის წლისა დაიქუბა მრისხანეთ „იგუაის“ მეთაურმა: „ეშმაკები ტაც აღობზდენ და ღერო არსად იყოგა“. სანამდის სათავად-აზნაურო შკოლის ღრმანობით გადაწყვეტას ვადაწყვეტილითა, რატომ არ იფიქრეთ, რა საშუალტბით გინდათ მაგ საქმის განხორციელება.

„სკოლის სრულ გიმნაზიამდე გამატება და ერთობ ამ თუ იმ სახით არსებობა სკოლისა სახსარზეა დამოკიდებული“... — ბანენებს დიდი რიხით „იგუაის“ მეთაური.

„ბანიკ ფულს მოგვეცემა და ყველა ბანკისაკენ თვალსა და ხელს იწედისო“ (ყველასი რა მოგახსენოთ და ვისაც დიდი დიდიდენტების მადა აქეთ აღბრული, ისინი კი, მართალია, თვალსაც არ ამორებენ მას და ხელგბსაც გძლათ იწედან.)

„დიდი და პატარა მოეღგომივართ ბანკს და ბლარტებსავეთ პირი დაკვილია: პური არსებისა მოგვეცოი“. (ჩვენ არ ვიცით პირი ვის დაულია, მაგრამ ეს კი ვიცით, რომ ყველაზე უფრო დიდი პირი თვით ბანიკი მოსამსახურებებს და მის ხელმძღვანელს დაულია: „პური ჩვენი არსებისა მოგვეცოი“. გახსენეთ ამ ორი წლის წინათ წარმოთქმული სიტყვა, კახეთში მოგზაურობის დროს).

„რა თქმა უნდა გიმნაზია რომ ჩვენი გექანდესო — განავარძობს „იგუაის“ მეთაური — კარგია, არც ის იქნება ცული, რომ ჩვენი უნივერსიტეტიც ვიქონიოთ, მაგრამ ამისთანა საქმეების ქვიშაზე აშენება უფუტურება იქნებაო“. გამოდის, რომ საგანგებო კრების გადაწყვეტილება ქვიშაზე აშენებული ყოფილა და ამას ამობუნდ ისინი, რომელთაც ამ გადაწყვეტილებაში მონაწილეობა მიიღეს და ტაშის ცემით მიეგებენ ასეთს დიდმნიშვნელოვანს საერო საქმეს.

ბოლოს „იგუაის“ მეთაური ასე ათავებს: „ყოველს სურვილს, რაც გინდ სანატრელი იყოს, თუ ბანიკს შემოსავალის განაწილებას თხოულობს, თავი უნდა დეანებოთ ჯერ ხანათ“. გამოდის, რომ „იგუა“ პირდაპირ უარზე დვას „ჯერ ხანათ“ ბანიკიდან სათავად-აზნაურო შკოლის ერთი კაბეტიც მიეცეს (მაზე მეტი, რაც აქამდის ეძლეოდა).

მაშ რა ექნათ, რომ მებუთე კლასისა ვასახნეული და ამას წელსვე უქნასკნელი ორასი თუმანი ქირდება? ამის პასუხათ „იგუა“ გვიჩვენებს: მიმართეთ თავად-აზნაურობას, რომელმაც „სასახლო და სადიდებელი განაჩენი“ დაადგინა: „ერთხმით ვაწეროს თონდის დასაარსებლათ ფულიო“.

ყვეს შვილი მოუყვდა და ბუს მიუგდა, დიდი თავი გაქვს, შენ იტირეო—სწორეთ ასე გამოდის „აჟრის“ მეთაურის ბძანებაც.

ნუ, ბატონებო, მავას ნუ ინებებთ. რასაჭიროა, მაგისტანა ლიბერალური ხერხით სიტყვის * ბანზე აგდება.

მეოთხე საგანგებო კრებაზე ბ — ნმა ავლიშვილმა, ღირქეტრომა თფილისის სათავად-აზნაურო ბანკისამ, ძალიან ცხადათ და მჭევრმეტყველებით დაამტკიცა, რომ წელს ბანკს „ოთხმოცი ათასი მანეთი გადაჩება ნაღდი მოგებიდან საქველმოქმედო საქმისთვისა.

ჩვენ სათავად-აანაურო შკოლას ყოველ წლობით ოცდა თორმეტი ათასი მანეთის მეტი ხარჯი არა აქვს. მეზუთე კლასის გასახსნელათ დაჭირდება კიდევ ორასი თუმანი. მაშასადამე ოცდა-თოთხმეტი ათასი მანეთი რომ გამოაკლოთ ოთხმოცი ათას

მანეთს, დარჩება კიდევ ორმოცდა ექვსი ათასი მანეთი, ორმოც-ორმოცი ათასი მანეთი, რომ ყოველ წლობით გადაღათ არწრუნისეულ ქარვასლის გამოსაყიდათ, ხუთ-ექვს წელიწადს ქარვასლაც გამოიყიდება და ჩვენი სათავად აზნაურო შკოლაც დენაზიათ დამთავრდება. მაშ რალას იტკივებთ თავს უარას ყოფით. შეუდექით მხოლოთ გულწრფელათ საგანგებო კრების განაჩენების ასრულებას, ჩვენ მეტი არა გვინდარა.

რაცა შეგებება თავად-აზნაურობის მიერ ფულის გაწერის საქმეს ფონდის შესადგენათ—ამას რალათქმა უნდა, დიდი საქმეა. მოეკიდოთ ხელი ერთათ, ძმურათ ამ დიდ საქმის განხორციელებას და ესეც მალე ასრულდება, რადგან ჩვენი თავად-აზნაურობა იმდენათ არის თვით ცნობიერებაში მოსული, რომ დარწმუნებულნი ვართ, არას დაზოგავს ამ დიდი საქმის განხორციელებისათვის.

მაზაკალი.

ცხოვრების სურათები

III

გულშემატკავარი მეგობარი

მაო! შენც იცი, ძმობილო, რა გაჭირვებაც მადგია: სულილა შემჩრა, სხეული ჩემი აწ მეტი ბარგია.

დავთამყოფდი: ვით უწინ, ევლარ მუშაობს მკლავები,— ლარიბთა ხიფათ-მანხეში მეც სხეებთან ერთათ გაეები.

მარტო რომ ვიყო, არ ეჩივი, ავითან წყურვილს, შიმშილსა,— მარამ ის მტანჯავს, რომ ვუმზერ დამშეულს, შიშველ ცოლ-შვილსა.

დღეს დილას ჩემი ელიკო მომეარდა ლოყაწითელი,— თოვლით დამწვარი, დამსკდარი მიჩენა ფეხი ტიტველი.

და მითხრა: „ბაბა! რა ეყუო, ხშირათ მგზავნიან ვარეთო,

წულა არა მაქვს—და თოვლი მიყინავს ფეხებს მწარეთო...“

ხმა ვერ გავეცი,—უნებლიე თოვლი ცრემლებით ამევსო... ცრემლი შევიშრე, მაგრამაკალი გულსა დამესო.

ლონე არა მაქვს, ძმობილო,— დამემშა მთელი ოჯახი; ერთი კვირა—ამ თოვლიში— არ გამითვია ოთახი.

თუმცა ავთ ვარ, მაინც კი მე შრომა არა მაკლია, და კიდევ ლეჟმა ჰურს ვეძებ,— რო მოგვეღბოდე, მადლია...

მარამ არ ვკარგავ იმენსა,— დიდა ღმერთი ცაერი,— სულ ავთ ხომ არ ეიქნები— მით მწყურვალე და მშვირი?

მოერჩები, შრომას ვუმბატებ, გავიორკეებ ძალეგსა,— თან ნუგემს მიეცემ ცოლ-შვილსა, თან მოვიშორებ ვალეგსა...

თუ არ შენ, ვისღა შეგჩივლო ჩემი წუხილი, ვარაში?... მეგობარსა გწერ—და ახლაც თრთის, მიკანკალებს კალამი...

ხუთი თუმანი მათხოვე — გთხოვე, მიმეგობრო ეს ერთი, და მალე გამოგიბრუნებ,— შემაძლებიებს, მწამს, ღმერთი.

— შენმა წერილმა მ.ცნობა, — თუმცა წინეთაც მსმენია, — რა დღეშიცა ხარ, და თხოვნას რომ ვერ გისრულებ—მწყენია.

მაგრამ რა გიყო? რაცა მაქვს, ყველა ჩემს ოჯახს სჭირია, და გავაღებ, შენც იცი, რა ღიღი გასაჭირია...

ბანკში მაქვს, უნდა გავატიყდე, ათი ათასი მანათი, მაგრამ ის არის იმედი, ჩემი ცხოვრების მანათი.

და თუნდ ბეჯითათ ვიცოდე, რომ ხეალ მოეკედები შიმშილით დღეს იმას ხელსაც ვერ ვახლებ, თუგინდ ვიჭერადე სულს კბილით.

მიმოხილვა:

ხლა გადავულოთ თვალი, წიგნების გამოამცემლები რა საზრდას აწოდებენ ჩვენ საზოგადოებას.

ღიღი ალცაებით და გულ მხურვალეთ მიეგება ქართველობა თვლისში დაარსებულ „წიგნების გამავრცელებელ ქართველთა ამხანაგობას“. ყველა განუჩრჩევლათ: ლიტერატორია, მღვდელი, მასწავლებელი ერთმანეთს ულოცავენ „ამხანაგობის“, დაარსებას, იწერებოდენ წერათ, შექიანათ წვლილათ თავიანთი უკანასკნელი გროში. მართალია, საქმის მოთავენი უქადდენ წევრებს სარკებლის მიცემას, მაგრამ უმეტეს ნაწილს მათგანს ეს კი არ ახარებდა, ბევრს ექამდის არცკი უფიქრია თავის

რეაქცია-ცხრასი მანათი ჯიბეშიცა მაქვს მე ფული, მაგრამ ეტლს, ცხენებს ვუიღულობ, — სხვასთან ვარ ვარიგებული.

აღრე რომ გეტქვა, შენს თხოვნას, ეგონებ, კი ავასრულებდა, სანამ ეტლსა და ცხენებსა საყიდლათ დავიგულვებდი.

ახლა კი, რომ არ ვიცილო, სწორეთ, რომ აღარ მარგია: — იაფათ მაძლევს, — ცოლ-შვილის გასატარებლათ კარგია.

იქიდან ორას სამასი მომჩნება ჯიბის ფულათა, მაგრამ ხელს რომ ვერ ვაეცილო, — ეცხოვრობ თაშენახულათა...

შენც ხედავ, ჩემო ძმობილო, რა საშეაღებაც მქონია, თვარა ვარს რომ არ გეტყოდ, კი დამიჯერებ, მგონია.

დარწმუნდი, უარს რომ ვითელი — მწუხარებით ვარ ავსილი... შენი ერთგული ძმობილო და მეგობარი ნამდვილი.

სილაკანი

საწევრო ფულის სარკებლის გატანა. წევრების უმთავრესი წადილი იყო, რომ შეძლებოდათ თანხის შედგენა დიდ ძალი ხერხიანის წიგნების გამოსაცემათ და ამასთანავე გვიწოდდა დავემტკიცებინა ყველასათვის, რომ ქართველებს ვაქრობაც შეგვიძლია. რაცა „ამხანაგობაში“ სტამბა: შეიძინა, მაშინ ხომ ჩვენ სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა.

ახლა მეშვიდე წელიწადი დადგა, რაც „წიგნების გამოამცემელ ქართველთა ამხანაგობას“ დაარსდა. ამ ექვს წელიწადში შინ წიგნის გამოცემა ბევრი არაუფერია, მაგრამ შეგვიავლეთ ამას იმიით, რომ იქნება რიცხვით ცოტა იყო, მაგრამ კარგები გამოიყო.

პირველ ორსამ წელიწადს „ამხანაგობა“, ხალისით მოეკიდა საქმეს, ჩვენი მწერლებს ნაწარმოების თავის მოყრა და გამოცემა მართლა, რომ

კარგი საქმეა: გამოვიდა დავითაშვილის, ყაზიბეგის და ილ. ჭავჭავაძის თხზულებანი და თუმცა ერთობ ძვირათ ღირდა, მაგრამ „ამხანაგობამ“ მანუც დაიხსახურა სასოგადოების ყურადღება.

მერე მელდენ აკაკი წერეთლის თხზულების ბეჭედსა, გამოცეს ორი ტომი და შეაყენეს. მიჰყვეს ხელი რაფიელ ერისთვის თხზულების გამოცემას, მაგრამ ისიც შეაყენეს პირველ ტომს შემდეგ...

ამ უკანასკნელ დროს თითქმის აღარ ეხედავით ლირსულ საფუძვლიან გამოცემას, რომ ამითი ეპატროს „ამხანაგობას“ ის წრიდან გადასული წიგნების სიძიერე. ამამაჲც წინეთ და ახლა დიდა განსხვავებაა: პირველ სამ წელიწადს ერთი, თუ ორი წიგნი მაინც ღირდა აბაზათ, ახლა კი თავისი ახალი გამოცემებ, რომელნიც უმეტესათ არიან ამოკრეფილინი ძურნალი „ამაზიბიდან“ და მამასადადმე ხარჯი მარტო ქალაღისა უნდა იანგარიშოს კაცმა, სამ აბაზე ნაკლებ არ ავსებენ. (იხილე „აიენგო“ და სხ.) გარდა ამისა ამ „ამხანაგობას“ მიუძღვის ერთი დიდი დანაშაული, რომელსაც თუ არ აიცილეს, შეაძლებს თავს ყველა ქართველს.

ყველა ჩვენგანი მოვალეა ცდლობდეს ხალხში წიგნების გავრცელებას და უმეტესათ იმ თხზულებების გავრცელებას, რომელნიც ეკუთვნის ჩვენ საუკეთესო მწერლებს და რომლითაც ჩვენ შიღიღარი ვართ. უნდა აპით თხზულებები ნაწილ-ნაწილათ, პატარა წიგნაკებთ გამოიცეს და მაშინ ხალხს ხელოვნური ნაწარმოების წაიხიბეთ შეიცვარებს წიგნებს და მწერლებს—ამითი მრავალ ტომიანი ძვირფასი წიგნების ზაზარიც განაღდება.

შორს რომ არ წავიდეთ, რუსეთზე მივუთითებთ: ლერმონტოვი, პუშკინი და სხვები იმათი გაავრცელეს რუსებმა, რომ მათი პოემები, დასურათებული კიდევ, ცალ-ცალკე, ხალხისათვის გამოცეს სამ კაპ. და ზოგი თითო კაპეკით.

ჩვენ ში კი „ამხანაგობამ“ შეიყიდა, ანუ უკეთუ ვთქვით, დაისაკუთრა ყველა ჩვენი საუკეთესო მწერლების ნაწარმოები და არც თითონ ავრცელებს იაუფასათ და არც სხვებს აძლევს გამოცემის ნებას. არ გვინდა ვაკადროთ „ამხანაგობას“ ანდაზა, თორემ ენაზე კი გეადგია. რომ ეს ყველა მართალია, გვიწინაწინებს თეთი თფილისში დაარსებული პატარა წრე, რომელმაც განიზხადა საუკეთესო ხალხის საკითხავათ წიგნაკების გამოცემა. ამათ უნდა, მეტი ღონე არ არი, ან ნათარგმნები, ან სამეცნიერო წიგნაკები მიაწოდონ ხალხსა, რადგან გამოამცემელ სასოგადოების გამგობის აკრძალვის გამო, თუნდ თითონ ავტორებმაც მისცენ ნება-უფლება, არა აქვთ დასტამბონ და გაავრცელონ რაფ. ერისთვის, აკაკი

წერეთლის, ილ. ჭავჭავაძის, ალ. ყაზიბეგის და სხვ. თხზულებები. სამეცნიერო წიგნაკების მიწოდებ ხალხისათვის ჯერ-ჯერობით ცოტა ადვილ, სან: ხალხი არ შეეჩვევა კითხვას ბელეტრისტულ თხზულებებზე. მაშ ამ გამოამცემელ „წრეს“ აპარებდა დარბა მხოლოთ ნაწარმოები ახალი მწერლების რომელთაც ვერ არაფერი დამოკიდებულება არა აქვ, „ამხანაგობას“ თან, და თარგმნა. ამიტომაც, ჩვენ აზრით, ესენიც ზღაზნებით ეკიდებიან თავიანთ საქმე (ამ ორ წელიწადს გამოცეს მხოლოთ 7 წიგნაკი)

ქუთაისის „ამხანაგობაზე“ ეიტყვიტის მხოლოთ იმა რომ მას დიდი თანხა არა აქვს, არც ძვირათ აფესებს თვინთ გამოცემას, მხოლოთ სასურველი უფრო მეტი მხნეობა და სიცხოველე გამოიჩინოს. ჩვენ გვაქვს კიდევ ერთი ფრიად საჭირო და კარგი დაწესებულება—„წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“, რომელსაც სხვათა შორის, მიწნათ აქვს წიგნების გამოცემა, მაგრამ 16 წელიწადი, რაც არსებობს სასოგადოება და მისი გამოცემა მანი რომ გვენაწილოთ წლიურათ, თითო წელ შეხვდება წიგნაკ ნახევარის გამოცემა, რადგან „საზოგადოებას“ ამ 16 წ. მხოლოთ 25 წიგნი გამოუცია, მაგრამ ნუ დავედღურებით, რადგან იქნება „საზოგადოება“ წესდების სხვა მუხლების ასრულებს აბმარებს დროს? შეიძლება, ის სწინდეს მართლაც კამითხველოვებს, საკეთირო შკოლას, შკოთადე კითხვებს ბუნდოვანი სურათებით და სხვა... მაგრამ სად არის?... რალაც არა ჩანს რა. ამ ორ-სამ წელიწადს სასოგადოებას ახალი თითქმის არა გამოუცია არა, თუ არ ჩავთვლით მეორე გამოცემას: კრილოვის იგავ-არაკებს აკაკისას და ნ. ბარათაშვილის ლექსებს, ხოლო 4 წიგნაკი, ისიც ნათარგმნი დაუბაძავათ: მარიამი, ანუ ყვევილების კაიბათ სივის გვირგვინი, მაისი ერთგული და ტრეფლი. ოთხ ბივე „შმიღტის მოთხრობები“ არც ვიცით, „საზოგადოებაში რა დაუფასებელი ღირსების გამო შეიყვარა: ამ ავტორის ნაწერი. ჩვენ ვიტყვიტ მხოლოთ, როც მითხრობები დაძველებულია და ეკუთვნის სანტომენტალურ შკოლას, რომელც ახლა არც სახალხოთ და არც ემანცილებისთვის აღარ იხმარება ამ მოთხრობებში გამოყენილია უზამო სობოროტ და უზამო გულ-კეთილობა, რალაც სასურველი მოკლენილი. განა შინიშენილობა ექნება, ახლა რარ გადაეთარბმნათ „Каражиш“-ის „საბარლო ლიხა?“ ამ გვარ მოთხრობებს თავის დრო, დიდუ ხანია, მოუქმით.

რაც შეეხება კერძო პირების გამოცემებს, ამათ ვერავერს ვერ ვუსაყვედურებთ, სანამ ხერხიანი კრიტიკა არ გვექნება, რომელმაც უნდა უჩვევოს იმას სწორე გზა.

მთვარის ხალეები

(ლეკნა)

(ვეფხვი ჩემს მეგობარს, ი—ელს)

(შემდეგი*)

III.

მური უკვდით!..* — ეუბნება მთვარე სხივებს, სულის სწორების და თვითონაც ქალს უცქერის, უცქერს და თვალს არ აშორებს. მიდის ქალი გულ-მიკლული, ნალელიანთ მიდის ქალი, სახლს მიაღვა და შიგ შედის შენიღბების დელოვალი. ცდილობს მთვარე სახლს ჩაქვრიტოს, უნდა, რომ სცნოს, იქ რა ხდება და მის კედლებს გარეშე მოსხებითა ჯარი ზედ აკედება. მაგრამ გაელო ცოტა ხანმა და გაილო სახლის კარი, გარეშემ ა შეგუფული, აშალა სხვითა ჯარი. შიგ გამოჩნდა ტან-მაღალი ეჭვი მართულ-მოკაზმული, ეელ-მინდერისკენ მიემართვის და ურეკავს ჭაბუკს გული. ეტყობა, რომ დღეამა მწარე ბედის შემოდგომა და სახეზე ახატია თავ-განწირვით ბრძოლის ნდომა. შეცქერიან ეჭვ-კაცს სხივნი, უკან ჯარათ მიჰყევიან, ზოგ-ზოგი კი ზედაც მივლენ და მთვარეს გარს ერტყმებიან: — „ეს ისევეა, ისევე, დედა: ქალი ეჭვით მოკაზმული!“ — „ჰო, შევიღებო, იგივე!“ — ამბობს, მთვარე ბაკ-დასხმული. — „ყური ეუვდით, საით წავა, თვალთან ნუ დაეკარკავითო და შევიტყობთ მათ ნორჩ გულებს, რა სწამლავთ და რა ჩაგრაეთო!“ მაგრამ იგი აღარსად ჩანს,

მას ის თვალწინ გაეპარა: ხევი განელო და შვიი მთის შავ-ბნელ ჩრდილებს მოეფარა. მიდევს მთვარე მას კვალ-და-კვალ, განელო გზები მან მრავალნი, მაგრამ გზაზე შეეყარენ სხივნი, უკან მომავალნი. — „სით წვიდა — ჰკითხავს დედა და შეცქერის პირ-ნახ შევიღებს — „ქვემოთ, ხევი უპასუხეს — მოეფარა მთების ჩრდილებს! იქ რალაცა საქმე ხდება: სიწყინარეა საშინელი, თითქოს, რალაც აზრსა ჰვარავს იმ ალაგას ღამის ბნელი. არე-მარეს სევედა აწევს და შხამს ათხვს ჯოჯოხეთი: მთა ბარს შეღერეს და ბარი მთას, რომ დაპლიჯონ ერთმანეთი. ხმა მოისმის რალაც გვარი, საშინელი, ეჭვ-კაცური, წყევასა ჰგავს ჯოჯოხეთურს და მის სმენას შიშობს ყური. კლდეს არწივი დაჰყრიყინებს, ბუ ვაკევის გულ-საკლევი, და მიდამოს, ფიქრით დღლილს, თავს აწევება გლოვა მწვევი. ყველგან სუფევს გრძნეულობა, სადაც ხდება სასაშიშრო, წინათ-გრძნობა თვალწინ გვიდგას და ჰქლავს ფიქრი გულის სასიმწრო! — მთვარემ ეს რა მოისმინა, შევიქა და და მოიწყინა, ამ დროს კიდევ სხვა სხივები უცებ წარდგენ იმის წინა. უთხრეს: ქვემოთ დაედილით, გაეიწურეთ ოფლათაო, მაგრამ ევრსად ერთი სულიც ევრა ენახეთ სოფლათაო. მხოლოთ შეგეხვდა ბერი-კაცი, ხელთ ეჭირა ჩანგურიო, მოთქვამდა და იმის მოთქმას შეტიროდა თან გულიო. იმ სამღერის ყურის მგდები მთა და ბარი ძგეროდაო; გზის პირს იჯდა ბერი-კაცი და ამ გვარათ მღეროდაო:

*) მ. „კალი“ № 1

„ახსრდა ჩემი ქვეყანა,
დასუსტდა, დაძლიაო,
გარ-შემოდგარის მტრის ბრძოლაში
დასცა და შეიღიაო.

ემწეილნი ომში შეიკლა,
გუ-გუტნი საფლავს ქვეყანაო;
ორიოდ კანი მტრისე უკრეს
როგორდა აიერანო...“

თავის იმედი აღარ ჰქვს,
სხვისგან მოკლეს შეკლასო!
ჩრდილოეთისკენ დაქვის
ბუდ-შომიფენ ცისარტყელასო.

იღრნობა ჩემი ქვეყანა
გუგუბრბობის ბნელშია:
თუ დღეის ომში დამარცხდენ, —
თავს სხვას უგდებენ ხელშია.

გულ-გატეხილი დადივარ,
აღარ ჳრის დონე შეკლავისო
და წინათ გრძნობა სწაწი
ცუდ-ნიშნათ კადმომწესავისო!

მთვარეს სახე ბაკ-დასხმული
შეუშფოთდა ამ ამბავზე
და ჩრდილოვან მთების დასწერივ
გაემართა მალა ცაზე.
თითქოს შედგა იქ, —სად ქალმა
დამალა ხეში თავი
და გრძნობს მთვარე, რომ ამ ალაფს
უნდა მოხდეს რალაც ავი.
მოიწყინა, წარბი შეჭკრა,
ხმელეთს ნაღვლით გადმოხედა,
თვალი მოჰკრა: ვიღაც დაღის
ეკე ხეში მდებლობდა.
დაუყვირა და შეიცნო:
ვაჟი არის ახოვანი,
გვერდს ქალწული მოდგომია
ხმალ-მორტყმული, ეფეხის მგენი.
მათ მახლობლათ მემორები
დარაზმულან შექუზულან,
ზოგი აქ დგას, ზოგი იქ ჩანს,
სერ გორებზე დაქსაქსულან.
იქვე ახლოს მთების ძირში
გაფენილა რალაც შავი,
უსაზღვროა, ზღვისებრ ღელავს,
არც აქვს ბოლო და არც თავი.
დაცქერს მთვარე იმათ ჩუმათ

ზედ აღვია მთების თავებს
და, არ იცის, იქ ის კრება
რას ნიშნავს და რას ასწავებს.
წყაზარ შეიღობს ქვემოთ გზავნის
სწორის ამბით შესატყობათ,
მაგრამ სხივნი ისევ უკან
ბრუნდებიან წყობა-წყობათ
და ამბობენ: ევრას გავხდით,
ევრათფერი ვერა ვცნეთო;
ენახეთ მხოლოთ: იქ ჯარი დგას
და მტერს ელის თითქო მხნეთო!
ამდროს უცბათ ახმაურდა
ძირს მდუმარი მთა და ტყენი:
გზა-ბილიკზე შავი მთიდან
გამოვარდა შავი ცხენი,
მაზე უკეთ შეენიერსა
ევრას ნახავს კაცის თვალი;
ამაყობს და ცხა ხედება
მისი ფეხის ნატერფალი.
ზედ ზის ეფი ახოვანი,
საომარათ შეკახმული,
ჯარს უყურებს მიღვრათ გასულს
და ურეკავს ვაჭ-კაცს გულა.
ხმალი ხელში უჭერია
და ამხნევებს მამაც ჯარებს,
ყოველ ვაჭ-კაცს თვის ტყბილ მამულს
აფიცებს და ლომს ადარებს.
ამბობს: ვის აქვს ჭეშმარიტი
სიყვარული ქვეყნისაო,
შინ ცოცხალი აღარ მივა
ამ ბრძოლიდან დღეს ისაო.
დღეს დიდი რამ უნდა მოხდეს,
ცხადათა ეგრძნობ ამას მეო.
საბოლოოვით გადაწყვეტავს
ჩვენ ბედ-ბიბლს ღვთის დღეო;
საქმე რამ მაქვს გადაჭრილი,
არ გადავტყეამ არრას დროსო:
თუ დამარცხდით, ხალხს სხვას მიესცემ
და შემდეგ მან განავოსო.
მაგრამ თუ ჩვენ გავიმარჯვეთ,
თუ შევმუსრეთ მტრის ძალიო, —
მაშინ თავზე შემოვიღვით
თქვენ ეს თქვენი სარდალიო ..
აბა, ძმებო, დაეცეთ თავი!..
ხმალი!.. ხმალი საარსებლსო!..
— „სიკვდილი მტერს — ერთ-ხმით ატყ-
დენ —
„გაუმარჯოს ქართველებსო!..
და ჯარები ვაჭ გორზე

იშლებიან ნელა-ნელა,
 თუ მტერი არ გააქცევს,
 სიკვდილს ფიქრობს გულში ყველა.
 მრავალ რაზმათ დაყოფილან,
 მრავალ ადგილს დგანან ჯარნი;
 ერთ-მხრით ჩანან ჭებუკების
 პირ-ტიტველნი, პარ-ნარნარნი;
 ფარ-ხმალ-შუბით შვიჯამულან,
 თავს უშვენებთ კაბალახი;
 ეინც იხილოს, სხვა რა ნახოს
 მათზე ტურფა დასანახი?
 ეს რაზმია ქალთა რაზმი,
 ძალი ყოველ ძალთა მქონე;
 სადც ვლყვარეართ თაე-განწირეთ,
 იქ რას არ იქმს კაცს ღონე?
 ცხარე ბრძოლის სურვილ-ნდომა
 ანათია ყველას სახეს:
 თითქოს გულში დაკონიან
 გასაქირის სივაგლახეს.
 გადმოუქერის სიყვარულით
 მთეარე ჯარებს დარაზმულენს,
 ნათელს აუენს დამატებულს
 და ამშვიდებს მღელვარ გულენს.
 წყაზარ სხივებს ევრ იშორებს,
 შეძახიან: მალღიანო,

გეითხარ ბარემც, ეინ არიან,
 იქ საყვარლათ რომ დგიანო?
 —,,ჩვენებია—ამბობს მთეარე —
 ამ ტბილ ქვეყნის შვილენიო;
 წადით, შვილნო, ვალერსეთ,
 მოუკონეთ პირებიო! —“
 და სხივები ძირს მარბიან,
 ჯარს გარშემო ესევიან,
 იარალს და ქულაჯეებს
 ზედ ნაყაით ეთხევიან.
 უკო კნიან ვარდის ტურჩებს
 ახალგაზდა მემომრებსა,
 ოქროს შუქით უშვენებენ
 გულ-მკერდსა და მამაც მხრებსა.
 მაგრამ აძღროს ზარ-დამცემათ
 მყის შვირუა მთა და ბარი:
 მტერი განდა შორე-ხლოს
 და ეკეთა იმას ჯარი.
 ჯარებს შუა ისართ გუნდმა
 საზარელათ იწყო ფრენა,
 მთამ ხმა მოსცა ჯართა ყოყინს
 და დაიხშო ყურთა-სმენა.

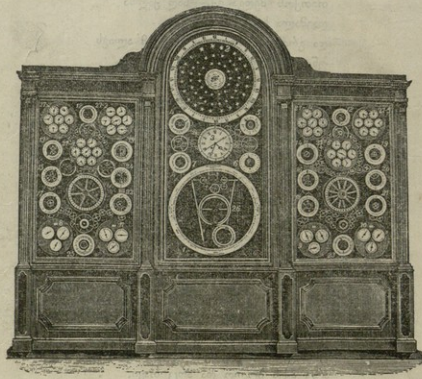
ცხელი

(დასასრული იქნება)

ჰერცოლ ბრაუნშვეიგის საათი

შას შემდეგ, რაც საათი გამო-
 იგონეს, ვარსკვლავთ მრიც-
 ხველები ცდლობდნენ გაეკე-
 თებინათ ისეთი საათი, რომ ზედ
 დროს გარდა ნაჩვენები ყოფილიყო
 დედაიწისა ღმერთობების მოძიარობა,
 ამისთანა საათებს შორის ყველაზე
 უფრო საკვირველი და შესანიშნავი
 ჰერცოლ ბრაუნშვეიგის საათი არის.

ეს საათი იყო გამოკვლეული ამ
 წლის აპრილს ჰეტერბურგში. ამისთანა
 საათის გაკეთება პირველათ მოუვიდა
 ფიქრათ ჰერცოლს კარლო-ფრიდრიხ-
 ბრაუნშვეილისას. იმის გაკეთებას ცდი-
 ლობდნენ საუკეთესო ევროპის მეც-
 ნიკოსები ჩვიდმეტს წელიწადს. ბო-
 ლოს მოახერხეს საათის გაწყობა 1853

ჰერცოლ ბრაუნშვეიგის საათი

ვეზუვის ამონეტა

წელს. იმას აქვს ოთხმოცდა ოთხმეტი ციფერბლატი. შიგ მოწყობილია კაპერნიკის შვის სისტემის მიმოძრაობა თავის მნათობებით თურთ. საათი აჩვენებს საშუალო-ასტრონომიულ დროს, ვარსკვლავების ძრაობის დროს, მზის გადახრა-გადმოხრას, საუკუნო კალენდრებს, შვის ჩასვლისა და ამოსვლის დროს, ებრაელეებისა და მამზადიანობის მოკტევის დროს, ზოდიაკის ნიშნებს, მთვარის ოთხ ცვლილებას თვეში, ორმოცდა ოთხ სხვა-და-სხვა ვარსკვლავების გადასვლის დროს მერდიანზე და სხვა და სხე.

მართლაც, რომ საკვირველი მანქანებაა ეს სა-

ათი. ის არის შუშის ყუთში ჩადგმული. სიმკლით ერთი საყენია და განით საყენ ნახევარი. იმას აქვს თორმეტი ათასი ბოჯბალი და ოცდა ექვსი სულ სხვა-და-სხვა-ნაირი მოსართავი. ზოგი მანქანა საათის ისეთი, რომ ოთხ წელიწადს ერთხელ უნდა მომართავა.

ჭერკოლმა ბრაუნშვიელისამ ეს საათი უანდერძა ქენევის ქალაქს და მისგან როსტოვეცემა იყიდა, ახლა კი ბესსერის ქალის ხელშია. ის აფასებს ორმოცდა ხუთი ათას მანეთით ამ საკვირველ მანქანას.

იტალიის ცეცხლმქშინავი მთების ამოხეტაქა

ელს აპრილსა და მაის ჩვენში მიწის ძვრა იყო. განსაკუთრებით საგანძობელი იყო ეს მიწის ძვრა ბაქოს და ერენის მხარეებში. რა იყო მიზეზი ამ მიწის ძვრისა? ის, რომ გაღზვალი დედა მიწის გული აღელდა და სამხრეთის ევროპაში მდებარე ცეცხლმქშინავს მთებს ვაფხსნათ მწვერვალოები და იქიდან ამოდინდა გაღზვალი მიწის გული, რომელიც, როგორც ცეცხლის მღინარე, ნაკადულვბათ ვადმოეშვა მთების ფერდებზე და საცა მისი ნაკადული მოდიოდა, ყოველსავე წვევდა და აზრებდა. ამასნით დაწვა მან მრავალი ეენახები და ბაღები, ზემოსსენებულ მთებზე მდებარენი. მკითხველს ეცოდინება, რომ სამხრეთ იტალიაში სამი დიდი ცეცხლმქშინავი მთაა: ევზუეი, ეტნა და სტრომბოლო. ევზუეი თვით ნეაპოლის მახრაში მდებარებს ზღვის პირათ, ხოლო ეტნა და სტრომბოლო სიცილიის ჰალაკზე (კუნძულზე). ყველა ამ მთებს მწვერვალოები ქვევრის პირსავით აქვს დაღებული და შიგ წვეტიანი კლდე ამოტუხული. ეს კლდე არის ვაციეფებული მიწის გაღზვალი ნადულისაგან ვაკეთებული. როცა ახალი მიწის ნადული მოაწევება ქვეშიდან ამ ვაციეფულს კლდეს, ის ვასკდება და მის ვეგრადებთან ამოხეტუქ ახალ გაღზვალ მიწის ნადულს. მგერა სანამ მიწის ნადულის ნაკადული ამოიდუნდეს, მანამდის ამოცა მყარალი სუნინანი შავი კვამლი და მთის მწვერვალი თავის სიღრმიდან ისერის ვამაგრებულ მიწის ნადულდეს და აუარება მიწის ფერფლს, ასე რომ იმათვან ახალი მთები კეთდებიან. ძალიან შესანიშნავი სანახავია ღამით ცეცხლმქშინავი მთის მოქმედება. მის პირგაღებულ მწვერვალოდან ამოდის უხარ კომლის ხე, რომელიც ვადიწვლებდა ცაში და შუარ-მანარ შავ ჭუხის ხეთ ეჩენება მყაყურებულს, თან მას ამოყვება უშველვებლი ვახურებული კლდის ნამზღლე-

ვები, რომელნიც ეცემიან მიწაზე, სკლებიან და ისეთი ხმაა, თითქოს ზარბაზნებს ისერიანო. ასეთი საშინელი ამოხეტაქა ევზუეისა, ეტნისა და სტრომბოლოსი, როგორც წელს იყო, ეს რამდენიმე საუკუნეა; აღარ ყოფილა. ახლა ამ მიწის გულის ამოახეტექისაგან ევზუეის მთას ვაუკეთდა ორი ახალი მწვერვალო. წელი იელისის სამს — ამოაბს იქ დამსწრედლიის თერთმეტ საათზე ატუვა ძლიერი მიწის ძვრა, ცოტა ხანს იქით ვაგიხედდეთ და შეენიშნეთ, რომ ევზუეის მთაზე ვაიხსნა ვანიერი მიწის ყელი, საიდანაც ამოდინდა უშველვებელი ნაკადული გაღზვალი მიწისა, რომელიც ჩამოდიოდა მთას ფერდებზე ისე ჩქარა, რომ ორ საათში ეერს ნახევარს მეტს მიმდინარებდა.

ღამით ცეცხლმქშინავი მთის ყელი, ანუ ევროპულათ ეულკანი საოცარი და საშიშარი სანახავი იყო. მთას ფერდები დაუსკდა ყოველ მხრით, საიდანაც ამოდიოდა კომლი, ამოქუქუნდა ცეცხლის ალი და ამოისეროდა ვახურებულს კლდის ნამზღლევებს.

მთელი ხალხი ვამოსულთა ამ დიდებულ სანახაობის საცქერლათ. ნეაპოლში სანტალუჩიას ზღვის კიდე სულ ხალხით არის ვავსებული.

იელისის 7 რომის ქალაქიდან მოგვივიდა შემდეგი ამბავი: ეულკანიური მოძრაობა თანდათან ძლიერდებოა. ეტნა და სტრომბოლო უკან აღარ ჩამორჩენ ევზუეისო. იქ ვაღზვებომა მიწის გულმა კიდე ამოხეტაქა და მისი ნაკადულები ცეცხლის ეშასაკეთ მოიზოლანებთან მთების ფერდებებოა.

სტრომბოლოს მთა ძალიან ღელავს და თრთისო, ევზუეიც თანდათან უმატებს ვაღზვალი მიწის გულის ნაკადულის ამოდენასო, ასე რომ მის ძირში მდებარე სოფლები დიდ შიშში არიან, ვაცოთუ ცეცხლის ნაკადულმა ავგაოხროსოა. ამ ქვაბათ კი ყოველივე ვათავებულთა. ვაღზვალი მიწის ნაკადულები კლდეებთ მოიზოლანებთან მთების ფერდებებთან დვანან, თითქოს ბუზიც არ აფრენილიყო.

ძველი ღმერთი

II

განდევნილი კვისარი

(განაგულადან *)

როდესაც წყლის შებენი წყარო ელენეს კუნძულს გადაკარგული იყო ოდესმე ქვეყნის მპყრობელი კვისარი ნაპლეონი. ტალი, თითქმის ერთნაირად უდაბნო იყო ის კუნძული, მარდილიბელი ხე არსად იდგა. აქა იქ ჩნდნენ შემუშავებული წერტილი ვაკე ადგილები: ყოველგან კლდნი ცეცხლმჭვინავ მთებისგან დარჩენილი, ერკლად გარშემოტყეპულს უკიანე-ზღვასშუა რაღაცა საშინელი სატყეპო იყო!

ზღვის ახლოს ერთი ხშირ-ფოთლიანი ძეწნა გაზდილიყო, რომლის გველი და ქვედაშეზღული ტრატები კვისარს ცოტა რამ ჩრდილს აწვდიდა. მთელი საათობით იქ იჯდა, თვალთ-შეშტრებებით უსაზღვრო ღელვით სიერცეს ათვლიერებდა!

იმ დროს ნაპოლეონი უფეულია მწუხარებაში არის, მხოლოდ ბერტრან მხედარმთავარი ახლავს გვერდით. ის შერჩენია მხოლოდ ერთგულათ, რომელიც თავის ნებით მიწაწილედ გამხდარა თავის დამარცხებული ბატონის ფიცხელი სვე-ბედისა და გრაფი იოსებ რთელი. ისინი სულით-გულით უმზერენ მეფე-ობიდან გადამდგარ მთავრის მწუხარე მდგომარეობას. უეცრათ კვისარი გაღმობედეს, მოუბრუნდნენ თავის სასახლის მცველს და ეტყვის: „იოსებ, ფონტენებლოს ციხეში შენ დაესწარ, როცა პიო VII-მ ამ ჩემს მომავალს ხედვარე იწინასწარმეტყველა?“

—ღიბს, თეთ-მპყრობელი ხელმწიფე მე და მსწრე ვიყავ.

„გაბრაბს ჩენნი ნახვა და ლაპარაკნი?“

—ღიბს, დიდებულო ხელმწიფე, დაუფიწყებლათ მახსობს. არას დროს არ შემოიძლია ფიქრიდან გადადგმა. მღვდელმთავარი იმ დროს მე საზოგადო კაცათ არ მიგნებნობდა!

„მაშე“

—როგორც ქვეყანაზე ქრისტეს მომავიერეთ!

სწორეს აზრობთ, შეილო, მე რომ მას მაშინ რასაც დაეკინოდი, ახლა მე ჩემთვალწინ ძლიერ ქემშარბათ მომიდის, სწორეთ, რომ ქვეყანაზე ქრისტეს მაგიერი არის მღვდელმთავარი.

ეს თქვა და ცოტა ხანს ჩუმად დაფიქრებით ზღვისკენ გადაინება და შემდეგ ჰკითხა. მღვდელმთავრის სიტყვები განა ისევე ფიქრში გაქეთ?

—სულ ფიქრში მაქვს, დიდებულო ხელმწიფე! ყოვლად სამღვდლო მამამ თქვა: „ძველი ღმერთი ისევე ცხოველი არისო“. მსოფლიო მოთხრობიდან განვენათ, თუ როგორ დენეს წარმართთ და ქრისტიან მფლობელთ ეკლესია და მღვდელმთავარი და, თუ როგორ შემუსრა ღმერთმა ეკლესიის მდენენი. საღვდელ-მთავრო ტახტი და ეკლესია კი წინააღმდეგ მუდამ მტკიცეთ დაშინე...

„თქვე, წინ წაიყვანე შენი სიტყვა, იოსებ, წინ წაიყვანე, ძალას ატანდა ნაპოლეონი, შენწინა რა რომ როგორღაც ვერ მხედვადე ჰბუჯი სიტყვის გავტელებას.

— ისევე ძველი ღმერთი აგრეთვე თქვენ დიდებულბასაც შემუსრავს, თქვა მღვდელმთავარმა, თუ უკან არ დადგებით ეკლესიის დენენულებისაგან, მით რომ ღმერთი თავის სიტყვის შემწახაგია, რომელიც დაპირებია ცვა-მფარველობას თავის ეკლესიას და ამ ქვეყანაზე მის მომავიერეს.

„ეგრეც არის, დეჟოწმა კვისარი. უკვე შენი საწყეო აფილიაო თქვა პიომა, ბერს ლარ გააწევს, მთელი ეკლესიის მდენენულების ხედვრთა მიწაწილედ უნდა გახდეს; მღვდელმთავარი სრუ წინასწარმეტყველი არ ყოფილა. ჩემ სახელმწიფოში კვერთხის შემმუსტერლნი კაცნი არ ყოფილან. თვით ყოვლის-მპყრობელი არის, რომ ის საქმე მან თავს გაიტანა! მე სულელი დიდებულის გამარჯვებებისგან დაბრკოებული ვერ ვხედვადე, თვარა თვარამეტი საუკუნეთ მოთხრობანი ჩამოდინათ ცხადი და თვალ-საჩინოა, შეიძლო ჩემი ჩაგონება, რომ ყოველი ძლიერება პეტრეს კლდეზე დარტყმით შეიმუსრება! ქემშარბათ ძველი ღმერთი ცხოველი არის და თავის მომავიერის შემწუხებელთ ყოველთ ძირს დასცემს, დაღვენეს!

—არ მინდა წინააღმდეგ დადგომა თვითმპყრობელი ხელმწიფე, თქვა ბერტრანმა და უარყოფდა, რომ რუსეთში ის საშინელი ფიცხი ზამთარი ლეთის ბაძანებით არ მოსელოდეს ჩვენს ლაშქართა. მაგრამ კი ნამდვილი გარდამწყვეტელი ლიუსა იქნა!

ბრძოლის ბედის გადამწყვეტელი ღმერთი არის მხედართ-მთავარი! —უბასუბა ბეჯითათ ნაპონინმა. —უკიანეში ეს მარტოობა მოფიქრების დროს გეაძლევს. ამ ჩემმა უბედურებამ მხედველობა მომილესა. დამარცხებანი, დაქვეყანი და ტყეობანი, რაც მომივიდა, სულ ყველა ეკლესიის მოათვის წინააღმდეგ ომით მომივიდა! სიმაართე აქვს პიო VII-ს,

*) ის. „კვბა“ № 1.

პეტრეს ტახტის ყოვლის მპყრობელმა მცველ მფარველმა ჩემი ტახტი შემუსრა!

ბერტრანმა საწინაღმდეგოა რომ არა თქვარა, კეისარი კვალად თავის ღრმა ფიქრებში ჩავარდა.

დიდნანს სინუშეს შემდეგ კვალად ისევ საუბარი დაიწყო: „ეგვიპტეშია, თქვა, გვაცხადე, რომ ღმერთს ძე არა ჰყავს, დღეს კი იესო ქრისტეს ღვთაებას ფიქრით ვამტკიცებ! ერთი ურია, რომელიც გარეგანი გამოჩინებით ღურავის შვილი არი, ამბობს, რომ ღმერთი ვარ, უმაღლესი არსება, დამბადებელი ყოველისა. თავის ღვთაებას მრავალ-ნაირ სასწაულებით ამტკიცებს ხოლმე! მისი სასწაულებისაგან უფრო ცხადთ, აშკარათ მისი გამარჯვება მაჯერებს, რომ ღმერთი არის!

„გაკვირებელი ვართ დაღა ალექსანდრის ქვეყნის მპყრობელობაზე, მაგრამ რა არის ალექსანდრეს ქვეყნის მპყრობელობა ქრისტეს ქვეყნის მპყრობელობასთან? — არისუფრო, ალექსანდრემ თუ ქვეყნები დაიპყრა მისი მპყრობელობა გამეღვლი იყო და წუთიერი, წინაღმდეგ იესო სულ მფლობელობის და თავისთავით აკეშირებ? არათუ ერთს რომელსამე ერსა, არამედ მთელ კაცობრიობის წიფესათა. მის ქვეყნის მპყრობელობას ათას რეას წლამდის მოუწყენია და ეტყვი არ არის, რომ ქვეყნის დასასრულამდისაც ვაატანს!

და რა არის თითოეულ კაცზე ქრისტეს მფლობელობა? ის, რაც ყველაზე ძნელი არის გულის მოგება. ის, რომელსაც ბრძენ-გონიერი კაცი თავის სულ ცოტა მეგობრებისაგან, მამა თავის შვილებსაგან, სიძე თავის დედოფლისაგან, ძმა თავის ძმისაგან ბერჯერ ტყველ უბრალოთ თხოულობს, — გული, სიყვარული, — ისევ იესო ათას რეასი წლის მალე მილიონებზე სარკებლობს! ეს იმისთანა სასწაული არის, რომ ყოველ სასწაულებზე ვადაფეტბული არის! ალექსანდრეს, კეისარსა და ჰანბალს, მთელი თავიანთ გონიერებით ამნარი საქმე არ უქმნიათ. ქვეყნებზე იუფლეს, დაღ; მაგრამ იქამდის ვერ მყოძღეს მიწენა, რომ მიანც კაცობრიობის გული მოეგვით. ხოლო ქრისტეს? — მისი შემეწილი მილიონებით გულნი არიან ათას რეას წლის აქეთ, მილიონები მისთვის წამებულნი გაბდენ, მილიონებმა გულსმარდინეთ მის უფულს ქედნი მიჰცეს, მისთვის ფიცხელი თავის უარყოფა თავს იღვეს. ვის შეუძლია ქრისტე ამ ყველა დიდ სასწაულებსაგან არ იცნას, რომ თვით ის სიტყვა არის ღვთასა, რომელიც მაც ქვეყანა ვაჩინა“.

კაცი რომ ღრმათ დაუფქრდეს, განუშვარა ბერტრან მხედართ-მთავარმა, ვაღდებულთა აღიაროს, რომ ქრისტეს მეუფების მტკიცეთ არსებობა, რომე-

ლიც ამ ქვეყნის მწუხარებათა და თავის უარყოფითა ზედა დაფუძნებული არის, სამარადისო სასწაული არის!

„იცი, მხედართ-მთავარო — წინ წაყენა სიტყვა ნაპოლეონმა გაცეცხლებით — ურღობი ავამბეღრომელიც გულსმარდინეთ ჩემთვის სასიკვლოთაჲს წირადენე; მაგრამ კი საჭირო იყო ჩემი საქმით იქ ყოფნა, თვალთ-მაქცული რიხი, საკურთხეში ხმაურობა. არ ეცო, რამე საიდუმლო რომ შევიძლო ჩემი სახელისა და სიყვარულისა გულთა შინ საუტენოთ გამძღვით დაშინის! ახლა წა. ელენისკუძელში რომ ვიპოვები, სად არას ჩემის უბედურების პირმოთენე? სად არიან ჩემი მეგობარნი? დიაღ, თქვი ორნი, ანუ სამი სულნი ჩემის პატიმრობის მონაწილე გამხდარხართ. ერთი წუთიც რომ გაივლის, ჩემი სხეული მიწათ გადიქვეა და მატლებს დასაწყველი გახდება!“

„რანაირი უფესკრული არის ჩემს ღრმა სასწაულისა და ქრისტეს სანადაგო მეუფებასა შინ რომელიც მთელ ქვეყანაზე იქადაგება, იყვარება და თავყანიცება? ცხოველი არის მილიონებს გულთა შინა ათას წლობის აქეთ! განა ეს სიკვდილი ქრისტეს არის? არა. იგი ცხოვრება არის! ქრისტეს ეს საუკუნო მეუფება ცხადთ გეჩენებს თავის ღმერთობასა. ხოლო უფეთ ქრისტე ღმერთი არის, მაშასადამე მისი დაფუძნებული გულთაგა ღვთიურა არის მისმა ყოველ ძლიერმა ეკლესიამ ის უნდა დაიცოს დაიფაროს, არაერთარი ჯოჯოხეთის მძლავრობა მცვერ დაძღვეს.“

ნეტავი თუ შემძღვობა ყველა ქვეყნის მფლობელთათვის თქვა-ზახილი: პატივი ეცით ქრისტეს მომავიერესა, ნუ შეაწუხებთ, ნუ გაუმძღაღვლები მღვდელმთავრას; თვარა შეგქვახთ, შეგმუსრავს თქვე პეტრეს ტახტის ღვთიურა მცველ-მფარველობა.

ამ ღროს კეისარი ანუშდა. ქარმა ამოიქრულია, ადგა თავის ნაჯღამი მარჯილობელი ხის ტოტების შუღან და გაარა; უკანეს მღვდლარე ზვირთნი დიდრენ, წამოვიდენ, ძლიერათ კლდეთ ეცენ, თუ თქოსო კეისრის წარმოთქმულ სიტყვებს სიხარულით ტაში დაუტრეს!

III

ნაპოლეონ III მღვდელმთავრის მტკარა.

იოსებ რეთელ გრაფი 1864 წ. პარიჟს თავის სასახლეში იჯდა, მოკითხვის წერილს კითხულობდა. შეწინიერი სასახლის მცველი საპატიო მონსიუერებულმაში შესულიყო. ნაპოლეონ III. საფ-

ანგეთის კეისარი უკანასკნელ წერტილამდის პატრუს სცემდა გრძელსა, რომ ბიძა მისისთვის ერთგულთ ემსახურა და მის პატივობაში მონაწილე ყოფილიყო. შეიძლება, ეთქვას, რომ რეთელი კეისარის სახლელულთა წევრსავე ითვლებოდა. მის სიტყვას მთელ სამეფოთ წინაშე დიდი პატივი ჰქონდა. მაგრამ თვითან როგორღაც სრულიად თავზე არ ღებულბოდა საქვეყნოთ სამსახურის ასრულებასა. ევლასაგან დიდებულის, ყველასაგან უფრო სანატრული პატივის ჯილდო მისმავე გამონაცადს შეუცხებოდა მხოლოდ თავისთვის და თავის სახლელულებისათვის ცხოვრებდა, სწავლას მიდევდა და საქვეყნო დედაქალაქის ამღვრეულელებში სიამოვნებას ეყრ ჰკრძნობდა!

— ევლად საუჩანგეთი მრუდის გზის დაჭერას იწყებს, აფრთხილებდა ხშირად კეისარს. სტამბითი სიტყვა აღვირწახსნილია, საწმუჭოების მტერა, წინაობის გამაყენელია. ერთ ქრისტიანობას შორდება. სახელგანთქმული ბიძა თქენი რომ ყოფილიყო, ის ამათ ასე თავს არ დაანებებდა მოქალაქური გონიერებისათვის.

ცხადათ ჩნდა, რომ ზნეობრივი მიხედვით ასე ერთბილ გრძელს არ უნდოდა საკეისრო მმართველობასთან კავშირის ქონება. ამისთვის ყოველ ნაირი სამსახურისგან უკან დგებოდა.

ზაუხტლობით რეთელ გრაფი თავის ავარებში ცხოვრებდა, ხოლო იმავე დროს მკათათვის ცხელდღეებში პარიკში ყოფნა მისგან მოუხდა, რომ ძლიერ ზელოვნურათ გამოსახული ზატის ნახეა უნდოდა, რომელიც იმ დღეებში გამოედგათ მიედანზე და მიისი ყიდვა ჰქონდა ახრათ.

დედა ქალაქში მისვლის მეორე დღე იყო, რომ ჰემოხსენებელი წერილი მიიღო, რომელშიც რიგ ვარტის მღვდელარებაში შეიყვანა, რეთელს ხელეში უკანკალბედნე, სახე ძლიერა ფერკითომით დაფაროდა. სამინელი თვალთვაშტერებით ჰხედავდა წერილისა. ერთ მხარეს გადავდა წერილი, ხელი შუბლზე გადაიღო და ბალაშზე დაეშვა. რამდენსამე წუთს ისევე უძრავათ დარჩა, სულ თვალ-მოუცილებლათ წინ იხედებოდა!

გინა შესაძლებელი საქმე არისო ეს? — დამიხაზა ბოლოს.

— არა, შეუძლებელია!

ხელ-ახლავ აიღო წიკითხა წერილი და, რამდენათეა, ზარი დაწკარუნა.

— ახლავ ეტლიო, უბრძანა სახლში შემოსულს სახლის მცველსა.

ერთსა და იმავე მღვდელარებაში ტანისამოსი გამოიკვალა, ჩაჯდა ეტლში და კეისარის სასახლეს მიმართა. იქ კბებებზე შეიარა, გავლო ბაქი, დიდებულნი საღვამეში და შევიდა სახლში.

მაგიდასთან მჯდომი წერილს წერდა ერთი შუბტანის ჩასუქებული კაცი, პირის სახეზე თითქმის მკედრის ფერი ედგა, გადაყითლებული, უცხოველო და უკრძნობი. შეიძლება, გეგონებოდათ მისი პირის სახე მარმარილოსაგან გამოზებრილიაო, ისე უკრძნობი და ისე ფიცხელი იყო. მსხელი უღვაშები პარბაგებზე ჩამოხუტვდა, თითქოს მუთყურბლის რისამე დასაფარავთ, წერილი თვალში ესხა, ზოგჯერ მახელი და მწყველელი, ზოგჯერ მზაკვარი და მოლაღატე. ზოგჯერაც ერთიანთ იკარგებოდნენ ქუთუთოებ ქვეშ, მთელი შებედულება მისი უნდობლობას გამოხატავდა, საზარელი, გლახა და საზიზღარი იყო.

ეს კაცი ნაპოლეონ III კეისარი იყო, რომ იმ დროს თავის დიდებულების მაღალ წვეროზე ასულიყო, რუსეთი დაემდობებინა, ავსტრიას მოარეგოდა, იტალიაც რამდენიმე მთავრების ნაობრებზე იყო დაფუძნებული, რომ მის ჯარს ეჭირა. მღვდელმთავრის ტატის მამულების წარტაცებაზე ხელს უმართავდა და მის წარმტაცელობათვის თავი დაენებებინა. მთელი ქვეყანა ამ მხედართმთავრის ბძანებათა ყურადღებს აქცევდა და, როცა ნაპოლეონი უსამართლოთ წარბებს შეხრდა, ყოველთ გულში ცელილება შეემჩნეოდათ და ყოველ ქვეყანაზე ქალღალდის ფულს ფსიი ქვეით ჩამოუარდებოდა!

„რა არის ეს საკვარელო, ჩემო გრაფო, რომ პარიკში ხარო, ეს რა საკვირელებებია?“ — ასე შეძახა შინაურულათ კარიდან შინ შემოსულსა, რომლის მღვდელარებას მაშინვე თვალის შეასწრა.

— შემთხვევით აქ გახლივარ, ბედნიერა ხელმწიფე! ანუ უკეთ ვთქვით, ღვთისური წინაგანგებულებისა რაღაც განკარგულება არის ჩემი აქ მოსვლა!

ნაპოლეონის წერილი თვალეში რეთელს აკვირდებოდა. კეისარმა ახლო სკამზე მიუთითა და საჯდომათ.

„ჩანს რომ რაღაცაზე აღელვებულხართ, იმე დი მაქვს, უბედურება რამ არ იქმნება ამის მიზეზი? —

— საკუთრათ ჩემთვის არაფერი უბედურება არის, თვით-მპყრობელი ხელმწიფე! მაგრამ თქვენ კი უბედურება მოგველის, თქვენს სახლობასა და მთელს საფრანგეთსაც!

ნაპოლეონის ციეს, გაქვებულს პირის-სახეს ამ სიტყვამ ცოტა რამ სიტყველგ მოჰკვარა: განკვირებზის ნიშნები დაჩნდნენ ჩვეულებითს უცხოველო სახეზე.

— მომიტყევეთ ბედნიერო ხელმწიფე, რომ ჩემი ერთგულება და სიყვარული მე ამისთანა სიტყვების თქმაზე მაკადნიერებს, რომელნიც სახელმწიფო ჩვეულებათა ყოველ კილოთა წინააღმდეგნი არიან!

„თქვენ ქება არ ვჭირათ, ჩემო საყვარელო გრაფო! თქვენი ერთგულება ვიცით და პატივს გცემთ. თქვენი გავლილი ცხოვრება ჩემი კვისრობის სახლეულთ წრეში გრიცხავს, სათქმელი ცხადთ და გაბედით მითხარით. რა გაქვთ თქვენ გასაანჩსლებელი?“

— დიდებული ხელმწიფე! გდამებიათ მღვდელმთავრის განწირვა, ქრისტიანთა წმიდა მამას დაცვისა და დაფარვის მაგიერათ მტერთ ხელთა უცდებთ!

„რამ ჩაგადლოთ თქვენ მაგისტანა ეჭვებში?“

— ჩემის მფლობრის წერილმა მაცნობა ეგ მახლობელი განსაცდელი!

„რა ჰქვია შენ მფობარს?“

— ბრძანება მიბოძეთ, დიდებული ხელმწიფე, რომ ჩემი მფობარი თქვენის მოწყალების დეკარგვის განსაცდელში არ ჩავადლო?

„თქვენი შეკითხვა მარტივით უბრალო გამოკიდება არის, თქვა გაურკვეველათ კვისარმა. შეუძლებელია, რომ რეთელ გრაფის ეინმე მფობარმა ჩემი წყალობა დაქარგოს, რაც უნდა უსამოვნება მომაყენოს მან. ბერის არ გასწევს, გაზრებმა ქვეყანას უნდა აცნობან, ე. ი. იტალიასთან პირობით კავშირი უნდა დაეკირო, შიგ ეს ვადაწყვეტილებაც არის, რომ ორ წელს შემდეგ ჩვენი ჯარები რომიდან გამოეღენ: გარნა აქედან არაყის არ შეუძლია შეადგინოს, რომ მღვდელმთავარს ჩვენ თავის მტერთ ხელთა მიესცემდეთ!“

— დიდებული ხელმწიფე, გაფიცებთ, თქვენ მავ

პირობით ნუ შეეკვრებით. ასე ვედღებოდა რეთელ გრაფი. ფარულ ამანავაბათა ეკლესიის თავის წინააღმდეგი სიმძულეაერ კარგათ იცით. რა ჩვენი ჯარი რომიდან გამოვა, სამღვდელმთავრო ტახტს ყოველ მტერთ ნიშანი უნდა მიეცესთ უმწეო პიო IX-ზე მისევისა!

ნაპოლეონი თვითან წვერი იყო იტალიელთ ფარულ-ამანავაბისა, ნამდვილათ იცოდა, რომ რეთელის ნათქვამი მართალი იყო; მაგრამ გარეგან ვერეთ აწენებდა, რომ მისი ლაპარაკი ვითამ უკვირდა!

„მე თქვენ არ შემძლია დავიჯიროთ, განა ჩვენ ჯარს შეუძლია, მუდამ დაცვა მღვდელმთავრისა? ფრანგების რომში ყოფნა განა მთელ სხვა ხელმწიფეთა შურს არ ატებს? არა. საქმის ამ ნაირი მღვდელმთავრება უნდა დაბოლოედეს. მღვდელმთავრის სამსახურის სიწმიდე, მისი ღირსება იმას ვერე უშიშრათ დაიცვენ ყოველი მისი მტერების წინააღმდეგ, როგორც ჩვენი ჯარები.“

— მომიტყევეთ, თვით-მპყრობელი ხელმწიფე, კათოლიკე სარწმუნოების მტერთა არაადეს არ იციან მღვდელმთავრული სამსახურის სიწმიდე. უკეთუ ჩვენ ჯარებს რომიდან ვამოიყვანთ, მღვდელმთავარი ტყვე გახდება, იქნება კიდევაც მოკლულ იქმნას. ხოლო თქვენი დიდებულება თავის თავს, თავის სახლეულთ და მთელს საფრანგეთს დაქცევის განსაცდელში ჩაადგებს!

„სწორეთ თქვენი ნათქვამი საკვირველი სიტყვა არის! როგორ შეიძელით მაგნაირი შემცდარი აზრის გულში ჩადება, მღვდელმთავრობითი მფლობლობის სეეს რა დამოკიდებულება აქვს საფრანგეთსა და ჩემს სახლეულებასთან?“

— მეტათ მტკიცე დამოკიდულება აქვს. უკეთუ დიდ სახლეოვანს ბიძა თქვენს მღვდელმთავარი არ დატყვევებინა და ეკლესია არ შეეწუხებინა, ექსორიანი არ მოკედებოდა!

„საყვარელო ჩემო რეთელ! თქვენი ნათქვამი გამოხატულება დღეს მე ვერ გამოვიყო, უთხრა ნაპოლეონმა. ისე გგონიათ, ევროპის ხელმწიფეები იმისთვის აუღვენ ბიძა ჩემს, რომ პატიმარი მღვდელმთავარი განეთავისუფლებინათ?“

— არა, თვითმპყრობელი ხელმწიფე! ეგ აზრი არა მაქვს, სწორეთ თვით სახელ განთქმული

ბიძა თქვენის დამმარცხებელი კაცნი კი არ იყვენ, არამედ ის ყოვლად ძლიერი მკლავი, რომელიც თაყვის ეკლესიას და თავის მომავგრეს იცავს, იფარავს. შეთქმულნი ხელმწიფენი ღვთიური რისხვითი სამართლის შემსრულებელნი იქმნენ.“

კვისარი ჩუმად უტკეროდა გრაფსა, იმ სახით თითქოს ფიქრობდა, ვაითუ რეთელი სრულ ჰკუზზე არ იყოსო.

— დეე, ჩემი ნათქვამი თქვენ ურიგოდ მიგანდესთ, დაუმატა გრაფმა, მაგრამ, თვითმპყრობელო ხელმწიფეე, მე ჩვენებანი მაქვს.

„შემიძლია გავიგონო.
— დიდი სიამოვნებით მოეახსენებ თქვენს დიდებულებას.

ეს თქვა გრაფმა და მოუთხრა ფონტენებლოს ციხეში პიო VII-ის და ნაპოლეონ I-ს შუა მომხდარი შესანიშნავი საუბარი. ეტყობოდა ნაპოლეონ III დაკინებით ისმენდა მის ამბავს. პიო VII-ის მოთხრობის ჩვენებას შემდეგ— ასე დაბოლოვა გრაფმა თავისი სიტყვა— რომ ღმერთს მღვდელმთავრის შემაწუხებელი ყოველნი დაუმარცხებია და გაუფუჭებია. ძლიერი და მკრძნობიერი სიტყვებით გაჰწურთნა მან ბიძა თქვენი. მუდამ თვალ წინ უნდა მკონდეს იმ წმიდა მოხუცებულის სახე ხატი!

„ძველი ღმერთი ცოცხალი არისო“ — დაიძახა კვისრის წინაშე— „უნდა ენახო, თუ როგორ უნდა შემგუსროსთ თქვენც ღვთის მკლავმა. შენი საწყევო უკვე ავსილია. ბევრს არ გაჰსწევს, ეკლესიის მღვენვით ხვედრთა მონაწილე უნდა გახდეთო“.

— ასე უწინასწარმეტყველა პიო VII და მისი წინასწარმეტყველება ჯერ ორი წელიც არ იყო გასული, რომ ასრულდა.

მღვდ. გვარამაძე.

(შეგვგო იქნება)

ჩველაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლის.

ქართული დრამატული სოციალუგის დასისგან წარმოდგნილი იქნება
ქ-ნ ჯვალისუბლის, ყიფიანისა და ალექსიეკ-ქესნიშვილის შიანწილეობით

I

„მსკალუბი“

ტრაგედია 5 მოქმედ. შილდერისა

მონაწილეობას ღებულობენ: ავლოგისა, და სსჯ. ბ-ნი ყიფიანი, ალექსი-ქესნიეკა, სვიმონიე, გვდეკანოგო, კანდელაქი, ადაშიე, შათირაშვილი, საფაროგი, წეთელი და სსჯ.

ადგელების ფასი ჩვეულებრივია

შეირდებისათვის ადგილები ლოქების უკან 6 წ კაბ.

დასაწყისი სწორად 8 საათუხა

ოთხშაბათს 10 იანვარს სვიმონიეს საბენეფისოთ წარმოდგენილი იქმნება „ვერაგობა და სიყვარული“ შილდერისა.

რეჟისორი გლ. ალექსიეკ-ქესნიეკელი

2-ს იანვარს

უმთავრესი მოგება პირველი შინაგანი სესხის ბილეთებისა.

სურია.	პილ.	მოგება	სურია.	პილ.	მოგება
ლლ	ლლ		ლლ	ლლ	
823	30	200000	293	2	1000
3412	8	75000	1397	36	1000
11159	20	4000	4076	35	1000
13929	45	25000	8944	38	1000
2076	42	10000	416	26	1000
6301	11	10000	11349	30	1000
6855	4	10000	4905	28	1000
18023	3	8000	5133	35	1000
9916	28	8000	10687	29	1000
14301	31	8000	12801	43	1000
4561	9	8000	15303	37	1000
12468	10	8000	8024	9	1000
18629	38	5000	7552	23	1000
18366	48	5000	8650	50	1000
18674	2	5000	6803	3	1000
10859	7	5000	10904	19	1000
4621	36	5000	2208	41	1000
4504	6	5000	17787	27	1000
9599	46	5000	15040	23	1000
15371	49	5000	3950	33	1000

განცხადებანი

ქართული თეატრი

კვირას, 7 იანვარს 1896 წ.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1896 ГОДЪ
НА ЕЖЕДНЕВНУЮ ГАЗЕТУ

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

(тринадцатый годъ изданія)

Въ 1896 г. „Новое Обозрѣніе“ будетъ выходить въ Тифлисѣ, какъ и прошлые годы, ежедневно, по программѣ газеты литературной, общественной и политической **НО ВЪ УВЕЛИЧЕННОМЪ ФОРМАТѢ.**

ПЛАТА ОСТАЕТСЯ ПРЕЖНЯЯ: съ пересылкою и доставкою: на годъ—10 р., на полгода 6 р., на три мѣсяца—3 р. 50 к., на одинъ мѣсяць—1 р. 50 к. *За нашию:* на годъ—17 р., на полгода—9 р., на три мѣсяца—5 р. (Подписка принимается не иначе, какъ, считая съ перваго числа любого мѣсяца). Для сельскихъ учителей и благотворительныхъ учреждений **ПЛАТА Пониженная:** на годъ—7 р., на полгода—4 руб.

Для годовыхъ подписчиковъ, какъ городскихъ, такъ и иногородныхъ, обращающихся непосредственно въ контору редакціи, **ДОПУСКАЕТСЯ РАЗСРОЧКА** на слѣдующихъ условіяхъ: при подпискѣ вносится—3 р., къ 1-му марта—2 р., къ 1-му мая—3 р. и къ 1-му сентября—2 р.

Подписка и объявленія принимаются **ВЪ ТИФЛИСѢ:** въ конторѣ газеты, Барятинская ул., № 8.

Иногородные адресуютъ свои требованія: Въ Тифлисѣ, въ редакцію „Новаго Обозрѣнія“. Лица, подписавшіяся (безъ разсрочки) на годовое изданіе „Новаго Обозрѣнія“ 1896 г. въ настоящее время, будутъ бесплатно получать газету въ текущемъ году со дня подписки.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1896 ГОДЪ
на армянкую газету

„МШАКЪ“

(двадцать четвертый годъ изданія)

Въ 1896 году „МШАКЪ“—газета политическая и литературная, какъ и въ прошлые годы, будетъ издаваться въ Тифлисѣ, по прежней программѣ

подписная цѣна съ пересылкою и доставкою на годъ—10 рублей; на полгода—6 руб.; на 3 мѣсяца—3 руб.

Подписка и объявленія принимаются въ Тифлисѣ, въ конторѣ редакціи (уголь Варонской в Базари, ул.)

Объявленія принимаются на армянскомъ, русскомъ и иностранныхъ языкахъ. Цѣна за объявленія—2 к. со слова.

Адресъ для всей имперіи: Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“.

Адресъ для заграничныхъ подписчиковъ: Tiflis, Rédaction du journal arménien „Mschak“.

